

258
ІВАН КУХТА

ДЕ ПРАВДА?

аму
Львів 1927.

06 10 8501
Проф. ІВАН КУХТА

ДЕ ПРАВДА?

(Радникові проф. Ром. Гамчикевичеви та
львівському Богословському Факультетови
у відповідь.)

4977
не існуюч
„Стверджуємо, що свідомий перед Богом і народом
своєю задачі ввесь Загал Духовенства боліє над руї-
нальною роботою тих, які підривають авторитет Церкви.
Така робота є нещастям, бо утруднює співпрацю всіх
для загального добра“.

Резолюція З'їзду Українського Духовенства в Перемишлі.

Чистий дохід призначений на фонд сиріт по священниках та
українських жовнірах, поляглих у війні.

НАКЛАДОМ АВТОРА — ЛЬВІВ 1927.

Перемишль. Словацьк. Кат. 78.

255 У (с 47.74)
9374-109(2)-3

Don.

I. ГЛАВА

Дивні відносини запанували від якогось часу в Перемишлі. Кількох людей, котрі привикли вважати себе за жерело влади в громадянських справах — розтягнуло — у своїй «гордості» свої «права» також на релігійну ділянку. Вони дозволяють собі так свобідно виявляти свої думки про теологію й управу Церкви, якби розправляли про нові напрями в штудії, літературі, філософії чи економії.

І чим менше з них хто в праві видавати якийсь осуд про управу й дисципліну Церкви, тим скорше рветься висказувати свої погляди. Для нього досить, щоб осудити церковну владу, коли вона инакше дивиться на деякі справи як він. Бож прецінь він має радію, а вона помиляється! Вона не розуміє модерного світа! Він був готов дати їй якусь раду, та вона не хотіла його слухати! Вона лихо управляє Церквою! Він бувби вирятував цілу Церкву, але ті що при кермі («власть імущі» — «гієрархи») не хотіли прийняти його пропозиції! Вони ведуть Церкву і нарід до загибелі! Але він їх навчить!

І розгоріла боротьба між «оборонцями церкви» а Преосвященним Єпископом о. Йосафатом

Коциловським, бо він саме був тим, котрий рішучо від самого вступлення на єпископський престіл їх »спасительних рад« ні в справах віри, ні моралі, ні управи, ні церковної дисципліни слухати не хотів.

На всі сторони світа голосять отже вперед »незнані оборонці Цérкви« згуртовані тоді біля »Українського Голосу«, що »ціле перемиське громадянство зірвало вже дефінітивно всякі взаємини зі своїм Єпископом. («Український Голос» ч. 44. з 31. X. 1926.). І тріюмфують, що збаламутили публичну опінію — що все таки вдалося докучити Владиці та викликати серед громадянства нехоть до Преосвященного, що непохитно стояв в обороні Христових кличів. Атакують Преосвященного безнастанно в »Українським Голосі«, а від часу до часу для ліпшого ефекту, в »Ділі«. Що сумнійше: доходить до цього, що не один »католик й оборонець Цérкви« не шануючи навіть власної гідности, щоби лиш свою ціль осягнути — пише по жидівських, соціялістичних часописах (приміром »Нови Глос Пржемискі« ч. 45 з 7. XI. 1926) та кидає у них калюмнії на Єпископа, взиваючи вже й жидів, щоб йому помогли у боротьбі за »добро греко-католицької Цérкви«¹⁾.

В сей спосіб ведуть вони війну кілька літ. Не багато їх було в Перемишлі: кількох і збаламучений ними гурток. Де вони — хто вони? Ніхто не

¹⁾ Не забуваючи при тім для »ліпшої реклями« додати, що: Przemyśl zna nieprzejednane, skrajne stanowisko Ks. biskupa Kocyłowskiego — wobec Polaków i Polski.

знав. Стріляли зза плотів — не відважилися навіть підписатись під власними статтями — підписуючи їх звичайно в »Ділі« або »Українським Голосі« шифрою »один з деканів«, »один з присутних священників« і т. і.

Підкопування поваги Владики посунулося до такого степеня, що гідність кожного священника-католика, гідність кожного навіть світського громадянина католика не дозволяла йому мовчати й наказала виступити в обороні свого Владики, зневажуваного вже навіть і в жидівсько-соціалістичних часописах. Духовенство в першій мірі зрозуміло, що не можна довшою мовчанкою апробувати протицерковних виступів перемиських одиниць. Зібране на Загальних Зборах стануло в одній лінії в обороні Пастиря, — прилюдно в острих резолюціях нап'ятувало деструктивну роботу киринників та пошанувало у Преосвященнім о. Еп. Йосафаті Коциловським непохитного й вірного Христового Апостола!

Збори, в яких брало участь 36 деканів, а на які привітні телеграми прислало много священників, отворив о. декан Бенцін, вказуючи на ціль, для якої ті збори скликано. На голову зборів вибрано о. дек. Гординського, на його заступника о. дек. Прокопа, а на секретарів оо. Кушлика й Малецького. Реферат виголосив о. дек. Олексин. По рефераті розвинулася дискусія, в якій забирали голос: о. дек. Маринович, о. Мартинюк ЧСВВ, о. дек. Бенцін, о. Макар, о. Дуркот, о. Гоцький, о. Лазурко, о. Мухнацький, о. крил. Хотинецький, котрий вніс: 1) щоб вислати телеграму до епи-

скопа і 2) щоби зложити заяву, солідарности з єпископом та свій біль ізза пониження авторитету Церкви й єпископа. Це внесення, як нагале, прийнято одноголосно.

Опісля о. Маринович і о. Рудавський зголосили резолюції, над якими розвинулася нова дискусія. Говорили: о. Дуркот, о. Малецький і о. Лапчак. Відтак вибрано окрему комісію, яка сформулювалаби резолюції. До комісії увійшли оо.: Гоцький, Хотинецький, Маринович, Борисевич і Рудавський.

По нараді о. Маринович відчитав подані низше резолюції, які збори прийняли одноголосно.

1) Осуджуємо систематичні, ворожі напасти часописів на наших Єпископів, у яких свідомо і злобно підкопується їх авторитет.

2) Стверджуємо, що свідомий перед Богом і народом своєї задачі весь загаль духовенства боліє над руйницькою роботою тих, які підривають авторитет Церкви. Така робота є нещастям, бо утруднює співпрацю всіх для загального добра.

3) З подивом дивимося на повну — серед так тяжких відносин — посвяти працю нашого Владики Кир Йосафата і висказуємо Йому любов, прив'язання і вдячність.

4) Взиваємо весь загаль духовенства стати мужньо в обороні чести і поваги Єпископів, бо честь Владики є честю Церкви, хто понижує Владика, цей понижує Христову Церкву.

5) Горячо апелюємо до всього українського загалу протиділати незро-

зумілому засліпленню деяких одиниць, що хотілиби розпалити релігійну боротьбу. Треба в тяжкім часі лихоліття стреміти до злуки всіх сил для праці на добро Церкви і народу.

6) Поручаємо вибраній Комісії звернутися до Виділу Інституту для дівчат у Перемишлі, щоби постарався о усунення зміни статута, силою котрої Преосвященного Кир Йосафата усунено з гідности покровителя Інституту. Вважаємо це за обиду Епископа і духовенства, яке головню здвигнуло згаданий Інститут¹⁾.

Осудило Духовенство гостро роботу кириників. Бож дійсно й лячно подумати скільки то шкоди нашої церковно-народній справі натворила довголітна, систематична й неперебірчива боротьба кількох одиниць під облудною маскою «оборонців Церкви» і ніби «патріотизму». Бож ті на різні лади складені, славетні «рevelяції» поміщувані на сторінках нашої преси, цілі роки вже оброблюючи «публичну, опінію», відбирали віру тим «найменшим» з братів наших, що безкритично, з довірям приймали їх до відома. А знаємо, що се значить відібрати когось з тих найменших віру...

По таких резолюціях Духовенства втратили очевидно мнимі оборонці Церкви ґрунт під ногами та довіря у тих нечисленних, котрі ще перед наradoю вірили в їх солодкі слова. У Перемишлі не могли вже виступати проти Владики — тут кожний уже їх злобні наміри добре пізнав! Але Рим далеко! В Римі не знав їх ніхто. Отже

не будучи в силі більше підкопувати поваги Владика на перемиськім ґрунті — перенесли свою акцію на новий терен, до Риму!

Поробилися отже наші »оборонці Церкви« в однім менті »католиками з вищою освітою« та вислали до Риму жалобу на... Епископа.

В ній піднесли проти Нього аж 28 ріжних закидів. Але тут уже не можна було стріляти »зза плота«. Треба було жалобу підписати. Підписали її по тихо, щоб з правдивих католиків ніхто про неї не знав, підписали та навіть до сього не признаються! І зо три роки мусівби по Перемишлі довідуватися хтось цікавий, хто підписав жалобу, бо в Перемишлі крім авторів жалоби не знає сього ніхто! А вони самі мовчать солідарно й не мають відваги признатися.

А Перемиль хотівби пізнати »авторів« — тим більше, що се мають бути »люди старші — з вищою освітою, люди чесні, не-клеветники, католики, що висилаючи жалобу до Риму кермувалися виключно зглядом на добро українського Народу і його Церкви«. (Що очевидно все від а—з неправдиве).

Але не вдалося їм! Так як пізнався на них Перемишль, так пізнався на них і Рим!!!

—о—

Дня 9. мая 1927. р. Св. Конгрегація для Східної Церкви письмом ч. 1174/27 на їх скаргу, яка містила в собі 28 закидів проти Епископа, розслідивши з усею увагою й пильністю всі поодинокі закиди, які містяться в скарзі, на виразне припоручення Його Святости Папи Пія ХІ. — по на-

лежній і зрілій розвазі і розсліді, задля чистої правди і справедливости заявила, що:

»Зі всіх тих закидів, деякі не мають ніякої основи в дійсности і є тим самим безпідставні; в других ходить о вчинки Епископа слухні і поправні, які зле толкується, або навіть перекручується; в інших знова приписується Епископови вину, котру требаби приписати иншим — а вкінці в інших закидах вміняється йому в вину це, що навпаки не було нічим иншим, як тільки сповненням його пастирського обов'язку і вислідом його світлої ревности«.

Дальше осудила Св. Конгрегація гостро »якийсь рід зле укриваного порозуміння чи конспірації між декотрими священиками і світськими, в ціли спричинення усунення власного Епископа Ординарія від його престола, що ясно виходить зі самої скарги«.

Всі вірні очевидно відвернулися з погордою від авторів жалоби — а вони самі вже більше не відважилися від того часу явно виступати. Боротьба на хвилю втихла!.

Та ось у листопаді 1927. р. появляється брошура: »В ім'я правди! Св. Конгрегації для Східної Церкви і Преосв. Владиці Йосафатові Коциловському до відома«, котрої автор заслужений перемиський громадянин Радник проф. Роман Гамчикевич виступає проти рішень Св. Конгрегації, не знаючи прогріхів незнаних »оборонців Церкви«, їх ворожого християнству світогляду, та протицерковних виступів. Боронить він і вважає за »ка-

толиків з вищою освітою» тих, котрих ніхто ніколи в Перемишлі навіть у Церкві на богослуженню, ані на вечірні не видів — що *nisi fallor* свідчить вже виразно про їх католицизм. Вони ж справами Церкви займаються лише тоді, коли ходить о се, щоби докучити Єпископови!!

Пригляньмося тепер bliще тим »оборонцям Церкви«. На питання, чи дійсно ходить їм про добро св. Церкви й Духовенства, я відповім не лише аргументом, що як довго я в Перемишлі, то не бачив їх ніколи в церкві, але й описом їх виступів. Вони, щонайбільше байдужі, чи в нас буде Церква греко-католицька, православна чи національна. Заявив се виразно на зборах Тов. »Бурса ім. Св. о. Николая в Перемишлі« дня 30 вересня 1926 один з них Др. Дмоховський, що заявився за кожною Церквою, навіть православною, яка респектує національну ідею, і який свої погляди подав відтак прилюдно до відома в »Новій Зорі« ч. 45. з 21. падолиста 1926 р.

Не буду розповідати про се як »оборонці Церкви« відносяться до Духовенства! Про се хай розкажуть точнійше Впр. о. кан. Рудавський, о. парох Тарчанин, о. пар. Наклович, о. кат. Голинський, котрі були приявні на зборах Тов. Бурси ім. Св. о. Николая в Перемишлі. Прошу їх о се прилюдно. Вони чейжеж чули як оден з тих панів проф. Грегoлинський власник »Українського Голосу« промовляв до о. Накловича: »Нехай знає той там незнаний мені отець з бородою, що сидить ззаду«...

Я верну до слів п. Др. Дмоховського, до

брошури п. Радника проф. Романа Гамчикевича та спробую зааналізувати їх світогляд, їх спосіб думання, їх погляди на націоналізм і Церкву у відношенні до сього та перевірити чи вони є католицькі і хосенні для народу чи ні. Вкінці в ім'я правди і добра Церкви викажу, п. Радникови Гамчикевичеви, що його закиди проти Єпископа нестійні, що він справи добре не знав, а свої висновки опер лиш на одностороннім матеріалі — отже супроти того вони хибні.

Його виступу, — поважного впрочім — не осуджую. Радник Гамчикевич, на мою думку, написав брошуру «В ім'я Правди» розуміючи, що для нас — нації, яка мусить напружувати всі свої сили для здобуття власного державного організму, такий хаос, який під хвилю запанував у Перемишлі, дуже шкідливий. Але виголошених у брошурі автора поглядів прийняти не можна. Напрям думання його і його попередників, з католицької точки видження незгідний з наурою Церкви, а з національної — хто знає чи не є для українського народу радше більше шкідливий, як хосенний. Але треба оцінити погляди противників, не з нинішньої точки видження, а з дальшої, треба розважити, які сумні наслідки для нас можуть вони принести в будучині.

II. ГЛАВА

В попереднім уступі закинув я противникам, що їх погляди не католицькі і в наслідках своїх для нації шкідливі — що їх спосіб думання

й взагалі світогляд також некатолицький. Щоб доказати правдивість моїх слів обговорю тут точно ті їх погляди. Цей перегляд зачну від аналізу їх гадок про націоналізм, бо він грає в їх світогляді домінуючу роль.

Коли ходить про відношення Церкви до націоналізму взагалі, то вона як така проти нього не виступає; противно узнає його, опікується ним, та що більше коли він іде з нею в парі, — дає йому глибше опертя та критерії, що його визнавцям з одного боку ясно вказують де шукати дійсного добра їх нації, з другого остерігають, де се добро лише мнимо або й сумнівне. Це опертя і критерії тим цінніші, що Церква, котра з висот дивиться на все, не помиляється а добачує наперед небезпеки, яких наш слабкий людський зір предвидіти не в силі — й подає заздалегідь способи рятунку.

Колиж іде про наш український нарід, то думаю, що в нас саме Церква спасла від загибелі нарід, що вона є в нас заборолом націоналізму, що вона його виплекала.

Вона усвідомила національно широкі маси нашого народу, вона через віки зберегала в них національну свідомість. Вона сповнюючи своє високе післанництво ведення людських душ, дане їй Христом, дбала рівночасно вірно і про сповнення національного обов'язку. Вона це робить і тепер. Вона і нині веде на ясні шляхи нас, що блукаємо в темряві й не можемо знайти стежки виходу... що поверховно оцінюючи що добре а що шкідливе для нації — дуже часто помиляємося!

Вона осяяна ласкою Святого Духа видить наші похибки і завертає нас як заблудші вівці на дорогу спасення й добра нації. Ми лише Її слухаймо хочби й не розуміли Її поручень, хочби вони здавалися нам нераз і дивними як на примір заказ читання «Українського Голосу» виданий Духовенству Епископом Коциловським. Бо Церква ліпше як ми знає, що робить. А тепер примір. Перемиський Епископ бажаючи в серці добра українського народу — видав заказ читати «Укр. Голос». Нам, що дивилися на справу з точки погляду, нинішнього дня здається, що це заказ шкідливий для нації — бож «Український Голос» стратить передплатників — будемо мати оден укр. часопис менше і т. д. А проте Епископ дивлячись тверезо на діяльність цього часопису, предвидів се, чого ми не бачимо.

Бо подивімся і ми на ту справу з Його вищої точки — глибше. Колиб той заказ був не вийшов, колиб «Український Голос» не був заперестав своїх інвектив на Рим і на Епископа, до чого дійшлоби в будучині? Розгорілаби релігійна боротьба, «Український Голос» поріжнивби укр. духовенство з народом та викопавби пропасть, викликавби розярення, яке роздвоїлоби український нарід у хвилині, коли він тої єдности до визвольної праці так дуже потребує. Примірів таких можнаби дати більше. Се однак не моє завдання. Я лише стверджую, що Церква дає націоналізмови, глибоке опертя й дуже вартісні критерії до оцінки, що для народа хосенне, а що шкідливе.

Але націоналізм у християнським

розумінню, себто яко природний інстинкт даний Богом чоловікові, щоби він зберігав і культивував свою національну окремішність — що йде в парі з Церквою — не може йти в розріз з релігійними переконаннями. Від віруючого християнина отже жадається, щоби він у своїй світській національній діяльності не зривав з релігійними переконаннями, не топтав їх! Йому не вільно для »мнимого« добра нації зривати з Богом і св. католицькою Церквою.

Інший погляд на націоналізм заступають противники Епископа. Після них »нація«, як збір свободних одиниць, має бути найвищим законодавцем і одиноким джерелом усякого права. Але такий погляд некатолицький! Чому? Бо він топче релігію і підпорядковує її інтересам нації. Тимчасом служба нації, се лише другорядне побічне завдання Церкви, яке впрочім вона в нас на українській землі дуже радо сповняє, але якому, як я підчеркнув, не може підпорядкувати свого головного і першого завдання, що його виповнити поручив їй сам Христос Бог.

Противники, котрих погляди на націоналізм — як видимо — некатолицькі (або коли вони себе ще вважають католиками — специфічно — перемисько-католицькі) ведуть нарід на небезпечні шляхи. Їх погляди для українського народу дуже шкідливі! Чому? Такий націоналізм, що топче Церкву й релігію веде до опортунізму, й егоїзму. Хто потоптав щось так високого як віра і св. Церква та підпорядкував їх нації, той легко, коли йтиме про його

особистий інтерес та примінення наказу нації до нього самого або до його сина прим. потопче також і прикази нації. Він скоро, з легким серцем підпорядкує інтереси нації своїм особистим і родинним потребам. Доказів подавати не хочу, бо приватні справи „лицарів *pro Ecclesia et Pontifice*“ мене не обходять. Я доказував лише теоретично, що націоналізм противників не лише для нас, але взагалі для кожної нації небезпечний і шкідливий.

Очевидно не потопчуть приказів нації люди з хрустальним характером. Але чи не потопчуть їх люди слабого або й підлого характеру — в стремлінні до власного добра? Прошу поглянути в ряди »звісних« лицарів, що »боронять Церкви« та пригадати собі деклярації деяких панів з »Укр. Голосу«...

Погляди на націоналізм противні їхнім називають визнавці обговорених противних поглядів догматичними, середновічними та клерикальними!! Але чи воно так є в дійсности? Коли не помиляюся — ні!! Чи змагання проникнути наше національне життя релігією є об'явом клерикалізму? На мою думку це лише об'яв релігійности! Впрочім прошу розважити; я свої думки накидати не хочу!

Однак не лише ці погляди противників, але також їх — »спосіб думання взагалі« — некатоліцький. Визначний німецький теоретик Отмар Шпан назвавби їх спосіб думання раціоналістичним а їх релігійність зраціоналізованою. Бож вони навіть у справах духових, у справах віри і мо-

ралі не хочуть признати авторитету, а замість нього жадають чисто емпіричного пояснювання причин *per causas*. Тимчасом у справах віри як слушно підчеркнув згаданий теоретик, свобода гадки веде до атеїзму, і в наслідках вона унеможлиблює всякий вищий — ідейний підйом. У противників місце сильного і незмінного релігійного авторитету в духових справах займає антирелігійний раціоналізм.

Це дуже некатолицький спосіб думання. Чому? Бо правилом католицького правовіря є віра й послух авторитетови Церкви щодо науки — управи й дисципліни — обряду і практичних вправ християнського життя. Правдивий католик обов'язаний бути в повній згоді з Церквою і так, як Церква, думати, почувати і ділати, себто — по словам Св. Ігнатія — мати ті самі переконання, що їх має правовірна Церква.

Церква має від Христа («Ідіть отже й навчайте всі народи...») післанництво рішати ці справи дефінітивно, так як рішав їх Христос а вірні мають Її слухати. Бо як сказав Христос «хто Вас слухає мене слухає; хто помітує Вами мною помітує». Той сам безоглядний послух у всім, що відноситься до згаданих справ, обов'язані вірні мати і для Єпископів!

А додаю, що кождий католик є обов'язаний не лише вірити в «правди віри», які св. Церква до відома подає, але й також обов'язаний до «релігійного послуху» в речах, що не належать вправді до ділянки непомильності Церкви, але є Їй потрібні до виконання Її звичайної власти, яка

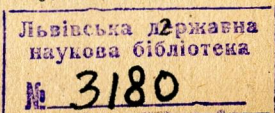
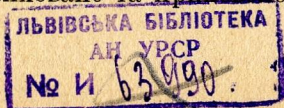
живить, учить і управляє Христовим стадом. Тут належать майже всі зарядження Голови Церкви, всі рішення римських Конгрегацій, а також пастирські листи єпископів, єпархіяльні приписи й інші розпорядження, що їх видано за дозволом Св. Престола для добра духовного життя вірних.

Ось де пробний камінь католицької правдивості, мірило повної згоди з духом Св. Церкви! Правдивий католик вірить, що Господь Наш, Ісус Христос через свого заступника Сам управляє Церквою; він без застережень віддається її проводови в душі віри приймає всі її рішення радо й скоро, хочби вони були такі противні нашим гадкам, як відкликання священників зі »Щадниці« за некатолицькі виступи п. Б. — т. и. Бо наш розум може все зблудити а рішення Церкви в справах віри й обичаїв є непомильні.

Непомильні, бо через Церкву сам Дух Христа, вочеловічена Мудрість, нами керує і править. Тому в тих річах *cognitio per causas* непотрібне

Але наші противники не можуть сього зрозуміти. Вони ж думають цілком не-католицькими категоріями, їх світогляд католицькому — чужий.

І коли Св. Конгрегація шукає причин непорозумінь між Єпископом а гуртком перемиських громадян у Його розпорядженнях в справі цілібату, — то се лише поверховні причини їх виступів, я шукавби причин глибших. Признаючи противникам Єпископа навіть добру волю у їх виступах, виджу причину тих виступів у світогляді ворожому католицькому, у тім, що їх виховано та приневолено думати в не-

католицький спосіб. Боротьба Єпископа й гуртка перемиських громадян, це боротьба двох світоглядів — католицького, який репрезентує Єпископ і ворожого католицизмови, який заступають вони. І так, як не годен погодити вогню з водою, і світла з темрявою, так не годен погодити обох сторін, що ведуть боротьбу в Перемишлі, бо на се не дозволять їх світогляди духовий та світський, католицький та некатолицький.

Тому, не з католицької точки виходячи, буду я збивати закиди противників, не буду опиратися на Святім Письмі та науді Церкви — бо це до нічого не доведе, не буду обговорювати сих річий „*sub specie aeternitatis*“, а приноровлюся до способу думання противників і викажу, розваживши все, так як вони сього бажають — *per causas*. Хай пізнають, що на кожний спосіб вони є на блудній дорозі, та нехай найскорше як блудний син з неї вертають.

III. ГЛАВА

Тяжко є судити звичайного чоловіка та осуджувати його вчинки, та ще тяжша оцінка поступків політиків — провідників народу. Їх судити можуть щойно грядучі покоління, історія — бо їх пляни і діла обчислені на довшу мету. А вже неможливо зовсім оцінювати поступків князів Св. Церкви, бож Церква крім видимих вальорів, уводить ще вищі, невидимі.

Неможливе воно тим більше, що ходить про них уже в теперішній хвилині. Будучність щойно покаже, які вони були. Впрочім наслідки вчинків, засвідчать самі про їх вартість. Нині немає критерія, щоб їх оцінити — всяка нинішня отже їх оцінка — проблематична. На доказ правди моїх слів пригадаю, що часто й густо навіть дуже визначних мужів не доцінювала сучасна їм суспільність. Траплялося нераз, що доперва другі або й треті покоління реабілітували й апотеозували тих — на котрих їх батьки й діди кидали калюмнії — котрих пятнували — як національних шкідників.

Тому, вважаю в теперішнім менті за передчасну й оцінку поступків та заряджень Епископа Коциловського, яку роблять Його противники. Тим більше вона невмісна, що мірило, яке до фактів прикладається, неfortunne. Бож годі осуджувати чийсь учинки, на основі суб'єктивних поглядів про їх шкідливість або хосен для народу під теперішню хвилю. Це можуть бути потягнення глибші, обчислені на довшу й ширшу мету. Впрочім, коли йде про оцінку поступків Епископа, требаби до них крім критеріїв світських примінити й церковні.

Але всеж таки, щоб не ширилося дальше баламутство, пригляньмося єпископським зарядженням. Пізнаймо *per causas*, що спонукало Епископа до їх видання. Стараймося їх оцінити безсторонно.

Зачнім, тримаючися хронологічно порядку, від хвилини приїзду Епископа Коциловського до

Перемишля. Єпископ, обнимає владичий перемиський престіл овіяний найкращими намірами. Бажає в серці горячо скільки зможе працювати для добра Католицької Церкви й українського народу. В Його добру волю сумніватися не міг ніхто, тим більше, що Його „політичне credo“ аж за добре було звісне!! А як Його тут приймають? Калюмніями! На моє питання впрочім хай дадуть відповідь пп. Д. і З., та нехай собі пригадають власну поведінку в Церкві та перед Церквою в дні добре їм звісним. Не так вони Єпископа стрінули як на українських громадян католиків з »вищою освітою« пристало.

В два роки опісля через кириню противників і їх акцію проти Єпископа, а головню через їх бездільність, по відібранню Єпископови всякого впливу на товариство, дістаються 2 камениці — колишня власність Епархіяльного комітету опіки над воєнними сиротами в руки соціялістів — а властиво — назвім їх як слід — комуністів. Але »оборонцям« ходить лише про це, щоб усунути Єпископа — а що буде відтак з товариством — це вже їм байдуже. Вони своє зробили: »Єпископа викинули«.

Справа ця виглядала так. Ще в часі війни австрійська влада віднеслася до Ординаріятів з пропозиціями утворити комітети опіки над воєнними сиротами. Такий комітет утворився і в Перемишлі. З часом цей комітет, котрий мав бути Епархіяльний, перемінено заходами противників на статутове товариство під назвою »Сирітський Захист«. Його статут з 8. VII. 1916 р. затвердило

Галицьке Намісництво письмом з дня 2. IX. 1916, ч. XIII. 180539/1277.

Переміна наступила 23. серпня 1917 р. Епар. комітет нарочно переменено на статутове товариство, щоби виключити всякий вплив єпископа на власности товариства, котре взяло собі обі камениці закуплені Епархіяльним комітетом.

Преосвящ. Коциловський по обняттю перемиського престола зорієнтувався сейчас, як небезпечний є статут товариства, а з огляду на це, що австрійський уряд міг був жадати звіту від Ординаріятів з гроший ложених на військові сироти, зажадав цілком слушно кінцевих гарантій і прав для Ординаріату, як також впливу на іменування членів Виділу, бо лише тоді міг взяти на себе відповідальність перед урядом. »Оборонці Церкви« не згодилися і прийшло до поділу майна; Преосвящ. єпископ взяв сироти і удержує їх до нині, а тов. »Сирітський Захист« дві камениці. Виділ не займався товариством, а доказом цього загальні збори в р. 1920. Багато членів не явилось з недбалства, а й з боязни перед »червоними«, а був це час, коли наближались більшовики. Надто оден »оборонець церкви« проф. Фор. поміг соціялістам вписатися в члени. Тоді вони вибрали свій Виділ, усунули Єпископа з покровительства і змінили статут в цей спосіб, що ніхто не з їхнього гуртка не може дістатись в члени Товариства. Так користаючи з недбалства членів та злобної помочі п. Ф., забрали майно товариства в свої

»червоні руки«. От до чого веде руїницька робота »оборонців«.

А яку »несподіванку« зготовили вони Епископови на засіданню Виділу »Укр. Інституту для Дівчат в Перемишлі«, послухаймо.

Як відомо, кождий перемиський Владика був покровителем »Укр. Інституту для дівчат у Перемишлі«. Хто бодай побіжно пригадає собі історію Інституту, той мусить признати, що почин до його засновання дало Духовенство і що переважний тягар двигнення і ведення сеї Інституції несло воно на собі. Нічого отже дивного, що на основі § 14 і 15 статута на її чолі стояв, та її покровителем був перемиський Владика. Та се не подобалося перемиським »оборонцям Церкви«. Зібралися тому дня 28. березня 1925 на Загальних Зборах, котрих метою саме було — усунути Преосвященного Епископа-Покровителя о. Й. Коциловського. І діпняли свого! Бо як казав оден з них: »Упали трони, престולי і нам не треба покровительства! Всюди суспільність демократизується і Товариство мусить піти на шлях демократичний. Впрочім по заключенню конкордату наші Епископи не будуть іти на руку народови«.

»Давнійше нам треба було покровителя, бо інституція була бідна, потребувала помочи і шукала за такими людьми. Такими людьми були тоді Епископи й Духовенство. Тепер Інституція стоїть сильно на ногах, помочи не потребує, а ко-

либ і потребувала, то Єпископ не може її дати. Зрештою, покровитель, то річ середньовічна! Знані «оборонці Церкви» лише на се чекали. Забрали очевидно зараз голос і на злість о. Єпископови внесення д-р К. (щоби змінити § 14 і 15 статута та усунути о. Єпископа з покровительства), перейшло. Перейшло мимо горячого протесту перемиського о. канцлера Грицеляка та зворушуючої промови П. Данилевичівни. Вона підчеркала, що й Матір Божа, найвища покровителька Інститута, котрій Інститут не одно має завдячувати, не буде його покровителькою, коли викидають її слуг. Вона вказувала, що се й для молоді буде згіршаюче! Не помогли й слова персвазії о. Грицеляка: його закричали демагогі.

Усунути Єпископа-Покровителя значить усунути цілковито від сеї інституції Духovenство — се Духovenство, котре її здвигнуло, бо в Церкві католицькій нема Духovenства без Єпископа. Репрезентант св. Церкви тут Єпископ! Репрезентант Духovenства Єпископ також! «Оборонці Церкви» діпняли свого. Єпископа викинули й то тим легше, що Загальні Збори скликали в такім часі, коли Духovenство не може бути приявне, себто на суботу год. 5.30, евентуально 6 вечером.

Це була велика зневага для Єпископа. «Зневага» підчеркаю се слово, бо коли навіть противники Єпископа дійсно мали на оці добро жіночого Інститута, та коли щирій був їх жах, «що по заключенні конкордату наші Єпископи не будуть іти на руку народови» то, що до особи Єпископа Коциловського могли бути аж за спо-

кійні. Його політичні переконання були всім дуже добре звісні. Й тому навіть керманич противників — редактор «Українського Голосу» проф. Г. побачивши, що у своїй злості і зневажанню Єпископа за далеко посунулися — поставив внесення, щоби Єпископа Коциловського з огляду на його національні погляди і діяльність вповні для нації хосенні, не усувати з покровительства до кінця життя. Резолюція, котрою ухвалено знесення покровительства повинна отже відноситися доперва до наслідників Єпископа на Владичім престолі.

Але »перемиським громадянам« не йшло на правду про добро Інститута, тому й внесення, котре чейжеж поставив оден з їх чоловіх людей — поминули мовчанкою!

І діпняли свого, бо зневажили явно Єпископа а рівночасно й Українське Духовенство в особі його репрезентанта, — бо хибя тільки для того ухвалювали отсю резолюцію.

Зі здивуванням питає п. радник Р. Гамчикевич чому українське Духовенство усунулося від праці в Виділі Жіночого Інституту, котра »е усім дуже пожадана«. Чиж описаний факт не дає на се відповіді? Не на приказ Владики Духовенство усунулося від праці в кождім разі! Хибні отже погляди шановного автора. Воно усунулося від неї — ображене і діткнене в найсвятіших своїх почуваннях.

Духовенство й Єпископи чейжеж заснували Укр. Інститут для дівчат у Перемишлі. Тягар ведення Інституції несли на собі довгі роки. А тут

пагло найшлися »католики з вищою освітою« котрі їх »копають« і викидають Єпископа, через мниму »небезпеку« для майна Інституту. »Господь знає, хто — кажуть вони в злобній наївності — у будучині засяде на владичім престолі і що при помочи такого покровителя може статися з таким майном?«

А деж вони були, як духовенство будувало Інститут для своїх доньок і збирало майно? Тоді їх »копають« і викидають Єпископа, через мниму, чи там його репрезентант не знищили майна! Чи ж Духовенство само не зуміє в хвилині небезпеки оборонити майно, так, як зуміло його зібрати? Натомісць є дуже непожаданим, щоб у ролі опікунів Духовенства виступали атеїсти, соціялісти й інші »католики«, яким по правді ходить лише про се, щоби докучити Єпископови й показати, що вони також щось значать у Перемишлі.

А тепер противники дивуються, що Єпископ не приділив катехита до жіночої гімназії в Перемишлі, веденій при Інституті — та не знають, чому се зробив? Се легко пояснити: »Тому, що в Виділі найшлися в переважній частині атеїсти або недовірки та соціялісти. Вони не давали заporуки, що гімназія й молодь буде ведена в католицькому дусі. А доказ цього дали »виділові«, усуваючи Єпископа з покровительства!

Дальше тріумфують вони, що погрозою »донесення до Кураторії« (брошура »В ім'я правди!« стор. 14.) приневолити Єпископа до цього, що по трох місяцях приділив катехита до гімназії. Це погроза й тріумф сумнівної вартости. А при-

гадати мушу, що й у польських соціалістичних часописах противники Епископа воюють ось чим: „Przemyśl zna nieprzejednane, skrajne stanowisko ks. bisk. Kocyłowskiego wobec Polaków i Polski.¹⁾ Що гірше — як зачуваю — і в жалобі висланій до Риму закинули Еп. Коциловському, що Він з польськими властями в незгоді, та покликаються в ній на рішення воевідства у тім напрямі!!! (sic!) Деж етика? то так воюють Українці-католики зі своїм Епископом?!!!

З другого боку противники демагоги вдають патріотів! Коли Епископ зажадав від директора української гімназії (українця п. Михайла Грицака), щоб не дозволяв на православні богослуження в Інституті і Бурсі ім. Св. о. Николая в Перемишлі — бо се виховавчі Інституції — тоді кричать, що Епископ не захитався завізвати »польські державні влади« (шкода що не Поліцію) — на поміч проти своїх вірних?!«

Мені соромно робиться — коли це місце читаю! Чоловік прямо й вірити не хоче до яких границь посунутися може людська злоба! А деж мав Епископ відвестися, як не до директора української гімназії? Чи мав так як це зробили його противники грозити доносом до Львівської Шкільної Кураторії і при помочи польських державних властей наводити Виділ Інституту на дорогу, правди?!!

Епископ за високо стоїть, щоб це зробити. Він віднісся до директора, бо вкінці до кого мав

¹⁾ Nowy Głos Przemyski Nr. 45, z 7. XI. 1926.

в справі гімназійній звертатися — чи до Дирекції перемиських автобусів? Вона на мою думку, таких справ не полагоджує!! Одно однак ясне з моїх слів: у противників Епископа ні крихітки етики в їхній боротьбі з Ним! Вони накручують факти й свої блуди приписують Епископови. Їх резолюція в справі знесення покровительства Епископа в «Укр. Жіночій Інституції», се перший доказ на правдивість моїх слів.

Але противники не хотіли признатися до вини, а навпаки шукають її в поступках Епископа та Його «самоволі»!

Вони домагалися, щоб Рим висказав свій погляд на ту справу. «Хай скаже Рим!» — це був їх клич, що лунав по Перемишлі. І Рим сказав! Але не те, чого вони надіялися! І вони, що так голосно домагалися відповіді Риму — коли вона надійшла — роблять закид з того, що її оповіщено в «Епархіяльних Відомостях». Бажаючи, щоб ця відповідь ніколи не побачила денного світла. А чому? Бо Рим пізнався на їх католицизмі і «правді» та сказав ось що:

«Члени Виділу «Українського Інституту для дівчат у Перемишлі», котрі неправдо усунули покровительство Епископа над Інститутом, мають стислий обов'язок совісти привести ті статуту щодо цієї точки назад до того стану, в якому вони перед тим находилися».

А щож тепер роблять наші «католики»? Виступили й проти Риму! В статті «Рим промовив»

(«Діло» ч. 144. з 1 липня 1927) трактують і відповідь Риму, і саму Св. Конгрегацію в нечувано цинічний та зловбий спосіб. Закидують Св. Конгрегації не менше ні більше, як це, що її рішення стане в ряді чинників, що в останніх часах безнастанно підгризають коріння Унії; що вона поступила з нами так як політичні чинники, напр. рада амбасадорів; та що наші політично-церковні відношення до Риму зачинають укладатися подібно, як наші політично-суспільні відношення, до Варшави».

На мою думку це порівнювання рішення св. Конгрегації в справах чисто релігійних і церковних (усунення покровительства Єпископа в жіночій Інституті через атеїстів) з якоюсь «радою амбасадорів», є ще більше нетерпимим, негідним та очайдушним, як той глупий та дівачко аргантський висказ у зажаданню проти Єпископа, наведений відтак у письмі св. Конгрегації: «Якщо ми малиби власну державу або хочби її заряд, то цього рода Єпископи ні хвилини не моглиб удержатися на своєму єпископському престолі».

Правдиво віруючий католик, навіть без «вищої освіти» приймає рішення своєї церковної влади з повним підданням. Такіж вискази друкується хіба на те, щоб дати польським часописам нагоду до всякого рода зловбих завваг та інсинуацій.

Тепер перейдім до другого, ще сумнішого і більше компромітуючого виступу, противників — до справи «Щадниці». Послухаймо, що в тій справі говорить поважний свідок о. кан. Інокентій Ру-

давський, парох Сосниці в «Новій Зорі» ч. 45. з дня 21. XI. 1927. Стаття ця п. н. «В обороні Високопреосв. о. Єпископа Йосафата Коциловського» виглядає так:

»На візвання п. проф. Івана Кухти подаю довідома, що дійсною причиною «Указу» в справі Щадниці в Перемишлі є протикатолицьке становище книговодця тої Щадниці п. Білинського. В минулім році саме дозволив п. Білинський без згоди Виділу на православне богослуження в Інституті гімназ. у Перемишлі.

»На знак протесту проти того некатолицького його становища й нехтовання священників членів Виділу, котрих у справі дозволу належало спитати про їх думку, виступили з Виділу Інститута гімназ. о. катех. Кормош і О. Малецький. Пан Білинський перейшов над тим без дискусії до дневного порядку. Своє некатолицьке становище заакцентував він ще більше на Зборах бурси імени св. О. Николая в Перемишлі, і тут — на інтерпеляцію п. проф. Кухти, чому дав дозвіл на православне богослуження і щоби в будучині сего не робив, — демонстраційно заявив, що і на будуче хочби й без дозволу Виділу він на власну руку дозволить на православне богослуження.

»Ця його демонстраційна протикатолицька заява гірша ще від його попереднього дозволу, котрий можна було приписати тому, що п. Білинський не визнається в тих справах, була доказом його непримирного становища супроти св. Церкви, тому

все духовенство прийавне на салі з п. проф. Кухтою на знак протесту й обурення опустило салю, заявивши, що не може бути членами товариства ворожого св. Церкві.

»Щодо відношення прийавних до духовенства, згадаю факт, що справді оден із них проф. Г. трактував духовенство дуже образливо, а до о. Накловича відізвався словами: »Нехай знає той там отець з бородою, що сидить позаду«. Думаю, що цей факт сам про себе багато говорить.

»Супроти демонстраційної заяви книговодця Щадниці, п. Білинського, не міг наш Преосв. Еп. Коциловський зайняти в справі Щадниці иншого становища, тим більше, що ця заява була причиною ще иншої заяви д-ра Дмоховського, котрий грозив переходом на православє.

»Ціле католицьке духовенство свідоме, що Преосвященний не міг инакше поступити; воно йому вдячне за це, що вмів постояти за добро Церкви і добро самого духовенства, зневажуваного через тих панів.

»Це подаю в ім'я правди до відома громадянству. О. Інокентій Рудевський«.

На основі реляції о. кан. Рудавського, з котрою я вповні годжуся — стверджую, що причиною —»указу« Епископа в справі »Щадниці« є протицерковні виступи »Виділу Бурси ім. св. о. Николая, а в першу чергу голови Товариства книговодця »Щадниці« п. Б., а відтак д-ра Д.

Пригляньмося тим людям — котрих невлучно

схарактеризував п. Радник Гамчикевич, як »католиків з вищою освітою«. Що вони за одні? Пан Б. се книговедець »Укр. Щадниці«. Він — як це совість велить мені признати — дійсно католик, навіть практикуючий. Що неділі бачу його о год. 9-ій рано з жінкою в церкві катедральній на Богослуженню, він молиться і т. і. Але се не є ніякий чоловік, з вищою освітою. Він чоловік простий — книговедець — не скінчив навіть гімназії, отже не так вищої, але навіть середньої освіти не має. Має однак одну хибу загально в Перемишлі звісну — є гордий і хотівби, коли йде про товариську позицію — стати на рівні зі своїми протекторами, »католиками з вищою освітою«. Щоби се досягнути, є він їх сліпим оруддям — а навіть їх перевищає. І тут джерело його виступів. Щоб їм приподобатися — не розуміючи навіть може, про що ходить — бож звідки має знати собі — хоч чесний, але простий чоловіка — про догматичні тонкості, — стріляє дурниці. Так було й підчас Загальних Зборів »Тов. Бурси ім. св. о. Николая«. Сей чоловік є »головою« (sic!) сього Товариства. Поминаю, що він сам, не маючи навіть скінченої гімназії, не має й поняття про виховавчі справи і цілком на те становище не надається. А вже голова такого товариства нераз приневолений рішати важні педагогічні справи, оцінювати працю гімназійних професорів. Якжеж се в силі полагодити п. Б? Хай дарує, але так, як пересічний гімназійний професор не в силі оцінити його праці як книговодця, так він сам не в силі оцінювати педагогічну працю — рішати в релігійних та пе-

дагогічних справах! Бо до чогож дійде вкінці, коли такі люди як він, будуть ті справи рішати?

Другий виділовий се д-р. Д., котрий на згаданих Зборах грозив переходом на православне та заявився за кожною церквою, навіть православною, яка тільки респектує національну ідею. Того пана я ще в церкві не бачив, як довго я в Перемишлі, впрочім його слова кажуть нам аж за багато про його релігійні погляди.

На чім тепер полягала провина п. Б.? Очевидно не на тім, що раз дозволив гурткові українців-емігрантів з України, які сюди схоронилися перед більшовицьким режимом на Богослуження в гімназійнім Інституті. Ні — се не булоб ще таке страшне! Бо відмовити своїм бідним православним братам салі на Великодне Богослуження, коли один раз о се просять — булоб нелюдським ділом. Рідний брат просить, щоб я йому в своїй хаті дозволив помолитися до Бога, так як його вчила рідна мати — отже моїм обов'язком, як справедливо зазначив проф. Гамчикевич, є дозволити йому на се. Бо дійсно голос Божий цілком ясно каже: »Не проганяй від себе брата свого, коли він у твоїй хаті до мене хоче помолитись і мені віддати честь, бо молитва його, коли вона пливе з глибини його душі і є щирою, тількиж само вартна, що і твоя,, а може і вартнійша, без огляду на те, чи він католик, чи ні«.

Поминаю факти, що люди, котрі просили о салю, це були по більшій часті москалі, а не українці. Поминено й цей факт, що православні-москалі зачали з православними українцями в Ін-

ституті в часі Богослуження боротьбу на кропила. Поминаю факт, що причиною цієї боротьби на кропила в часі Богослуження було те, що піп москаль — галицький апостат — не хотів правити Богослуження по українськи — о що горячо просили наші брати, — а правив по московськи. Поминаю вкінці й те, що боротьба на кропила в часі Богослуження не повинна мати місця в виховавчій Інституції — бо тою або іншою дорогою дістається до відома молоді та її деморалізує. Поминаю все те, бо п. Б. не міг предвидіти сього — бо впрочім його провина в чім іншим.

Пан Б. дав дозвіл на Богослуження без відома Виділу, а коли проти сього заперотестували о. Кормош і Малецький — заняв некатолицьке становище, знехтував священників. Вони на знак протесту виступили з Виділу, над чим п. Б. перейшов »без дискусії« до дневного порядку. Коли проф. Іван Кухта, тодішній настоятель Інститута та вчитель перемиської гімназії з о. кат. проф. П. Голинським, пускаючи в непамять, вкінці й те, що було, поставили категоричне внесення, щоби на будуче не давати дозволів на православні Богослуження в Інституті, бо

1) в молоді затрачується поняття різниці між православною а греко-католицькою вірою;

2) православні мають уже в Перемишлі нову свою каплицю, отже пощо відправляти богослуження в виховавчій Інституції;

3) православні можуть богослуження відправ-

ляти на неутральнім ґрунті на «Бесіді», в «Народнім Домі», — п. Б. не згодився на це. Він не прикликав до дневного порядку проф. Гр., який назвав Епископа та «всіх Його нечисленних приклонників» приклонниками середньовічного фанатизму та радив над згаданим внесенням перейти до дневного порядку. П. Б. вкінці заявив, що хочби проти волі Виділу — на власну руку — все й на будуче на православні Богослуження в Інституті й даліше позволить і дозволяти буде. Пригадую, що Його слова стали причиною ще гіршої заяви д-р Д., який грозив переходом на православє, та заявив, що для нього добра кожда церква, хочби й православна...

На демонстраційну й протикатолицьку заяву й супроти непримиримого становища п. Б. морально були приневолені всі священники і я між ними, як католик, покинути салю на знак протесту, — проти такої некатолицької заяви Голови Виділу католицького Товариства.

Преосвящений Еп. Коциловський, поінформований через нас про стан справи, надіявся, що Начальна Управа «Укр. Щадниці» займе супроти так нетолерантного й ворожого Церкві виступу свого урядника п. Б. відповідне становище. Колиж се не сталося, а Начальна Управа довшою мовчанкою (хоч справа стала дуже голосна) начеб одобрювала виступ п. Б., Епископ на знак протесту, відкликав духовника з «Інституту» та делегатів з Виділу «Щадниці» (о. прал. Мрица,

о. мітрата д-ра Левицького, о. кат. Комарницького).

Се генеза розпорядку Єпископа, викликаного, як бачимо православною агітацією та протицерковними виступами членів Виділу. Єпископ зробив те, що мусів. Бож Йому звенів у серці «голос етики християнської, незакаламученої ніяким догматичним фанатизмом».

В справі заборони првославних Богослужень віднісся Єпископ лише до дирекції української гімназії, як про се я вже говорив. Закидування отже Єпископови, що віднісся до «польських властей» це брехня й демагогія!

Інакше це було. Се саме противники Єпископа звертали ся до Кураторії й Міністерства Освіти.

Колиж тепер ходить о згідність поступку Єпископа з приписами католицької етики — він з нею вповні згідний. В етиці мимо здивування й сумнівів шановного автора Єпископ добре визнається!

Вкінці ще, коли йде про оречення Богословського Виділу при Львівській греко-кат. Дух. Семинарії у Львові, (не університеті, бо ніякий університетський факультет не видавби у конкретній справі такого «оречення») — до котрого саме також і звернене моє письмо — позволю собі звернути увагу на ось які моменти:

1. ОО. Моралісти не мали права виступати проти розпорядку Єпископа Коциловського — Пастиря Перемиської Епархії та рішати не абстрактний випадок з моральної — а конкретний факт, який недавно тому мав місце, а який через те, що мав посередно наслідки, став загально відомим.

2. ОО. Моралісти не мали права видавати оречення в цій справі не засягнувши інформації в Єпископа Коциловського як Пастиря та у віродостойних католиків. Їм не вільно було вдоволитися інформаціями кількох людей, які подали їм неправдиві дати, а правдиві промовчали або поперекручували.

Зазначую, що через те лише впали ОО. Моралісти жертвою обману — коли не чогось гіршого. Рівночасно — зазначу — видно, що у Львові підупало сильно знання »Моральної«.

II. Коли ходить про конкретний факт, котрий вирішували, подаю до їх відома ось що:

1) Православні богослуження, про котрі йде мова уряджували не українці-емігранти а москалі. Третього дня Пасхи зажадали вправді українці, щоби той сам священик і для них відправив Службу Б., при чому, самі хотіли співати, та священик відмовився, а москвофіли зчинили велику бучу так, що українці відійшли з нічим; не скориставши з ласки своїх наддністрянських братів.

2) Не знали певно ОО. Моралісти про одну дуже важну обставину, що богослуження відправляв священик-апостат, о. Ф., бувший греко-католик родом зі Сяніччини, як такий усім знаний, який до того до Українців не причисляється.

3) Участь у богослуженнях брали крім православних також греко-католики, з котрих один молодий хлопець недовго по тім факті перейшов на православ'я і виїхав як кажуть до Кременця до православної семінарії.

4) Хибно думають ОО. Моралісти кажучи, що православне перестало бути агресивне та що православні емігранти не виступали ніколи ворожо проти гр.-кат. Церкви.

Православні агітатори дуже часто навідуються на нашу Лемківщину, в останніх часах головно посол Серебреніков та правосл. єпископ Адам Филловський. З їх то вини в парохії Тилява й и. деканату Дуклянського більше сотки гр.-кат. душ перейшло на православне. І наші емігранти українці не дуже то лояльно поводитися супроти гр.-кат. Церкви. Один примір. 1922 р. заснували в нас православні українці-емігранти фірму, яка займається мальованням церков. Єп. Ординаріят, спочуваючи матеріальній нужді фірми, дав їй моральну поміч. Згодом однак стали напливати скарги, що ті люди деморалізують на селі вірних своїми виступами проти нашої Церкви.

Так представляється дійсний стан річий, який безумовно належало взяти під увагу, перед офіційним проголошенням осуду.

5) І ще одна важна справа. Якщоб згаданий осуд ОО. Професорів був потрібний тим, що завинили, для самого лиш успокоєння їхньої совісти, тоді пів біди. Але пощо було оголошувати це рішення в »Укр. Гол.« якраз в тім часописови, котрий недавно Перемиський Ординаріят заборонив своїм священикам передплачувати й читати? — Мимо волі виглядає се на демонстрацію проти Єпископа Йосафата Коциловського, не кажучи вже про згіршення між світськими.

А як хитро покористувалися сим дописом славетні »оборонці Церкви« зпід стягу »Укр. Голосу«, доказують чч. 52. і слід. цієї газети.

6) Причиною »указу« Єпископа Коциловського було »не одно православне богослуження« а протицерковні виступи Виділових. Отже твердження перемиських »громадян, подане в письмі до Виділу, було ложне:

Православні богослуження мали місце в днях 29./IV—4./V 1926 р., а проте Владика не видавав ніяких »указів«, хоч про справу дуже добре був поінформований. Щойно по Загальних Зборах Т-ва »Бурса св. О. Ніколая« з кінцем вересня 1926, коли приявні священики, родичі учнів та виховавці зажадали від виділу, щоб на будуче, не зівольяв на подібні богослуження, а голова виділу демонстративно заявив, що буде й на дальше відступати салю православним — щойно тоді Преосв. Єпископ, про справу, як слід поінформований, виступив зі своїм зарядженням. І не спішився з тим, а ждав у надії, що здорова думка побідить, що виділ бурси направить шкоду. Але дарма. Кажуть, що деякі виділові сейчас другого дня хотіли справити ошибку, але їх здержали люди несовісні, яким цей момент був потрібний для боротьби проти особи Преосв. Єпископа. Заговорили часописи, посипались ліктеві статті. В них не ходило й не ходить о правду, а про те, щоб якнайбільше помий вилити на Єпископа й тих, що сміють боронити правди. Щоби позискати більше однодумців, удають автори перед одними противників целібату, перед другими по-

ступовців, противників »середньовічної інквізиції«, знова перед іншими »патріотів«, а врешті перед сусідами »львівських горожан«, представляючи Єпископа як ворога держави.

Маю надію, що Львівський Богословський факультет зрозумівши, як »перемиські громадяни« ввели його в блуд і скомпромітували — забере в тій справі негайно голос. Публична гадка домагається цього — хоче пізнати — де правда? — хочби вона була з боку противників. Усі перемиські католики введені факультетом у блуд чекають на се. Всі жадають, щоби справу, як слід вияснити.

Та коли між Львівськими ОО. Моралістами нема фаховців — знатоків моральної та права, так нехай львівський факультет віднесеться хоч до якогось поважнішого богословського факультету, прим. в Інсбруці, в Відні, або Римі — та засягнувши його інформацій, справу доперва тоді вирішить. Бож годі щоби Богословський львівський факультет наражував власного Єпископа на закид незнання христ. етики (брош. ст. 11), як се мало місце з Єписк. Коциловським. На мою думку, тут і похибка й вина виключно по стороні факультету. Впрочім просимо прилюдно в тій справі забрати голос!

Коли вкінці мова про ОО. Моралістів — авторів славного оречення Богосл. факультету у Львові — то я щиро з цілого серця порадивби Впр. О. Ректорови, щоб їх вислав доповнити студії до Інсбрука, а на випадок нестачі фондів, хочби до Станиславова, зглядно Перемишля. — Щиро ба-

жаю Їм, щоби повернувши, скріплені на душі й збогаченні в знання, не компромітували на будуче українського богословського світа й так поважної Інституції, як Богословський Виділ при Духов. Семінарії у Львові.

Каже даліше проф. Гамчикевич, що православні Богослуження казала чейже правити по наших церквах австрійська влада — та Ординаріят і Єпископ дивилися на це крізь пальці й не реагували, боялись влади. Я категорично підчеркаю, що скільки були такі випадки, то це були насильства сповнені без відома Ординаріату. Призволу ніхто ніколи не давав. Коли проф. Гамчикевич знає хоч один випадок, у котрім Єпископ або Ординаріят на се позволив, — то прошу хай подасть це до прилюдного відома. Але даремно буде шукати!

Послідні закиди проф. Гамчикевича, це закиди того рода, як пр. що Єпископ суспендував крилошанина о. Войтовича. Але се неправдивий зовсім закид. Такої суспензії не було. Даліше боронить проф. Г. Капітули. Але се смішне! Так само як смішним було брати Капітулу в оборону в скарзі до Риму, проти чого — як зачуваю — Капітула офіційально запротестувала, бо не потребує оборони атеїстів та інших »католиків«. А се зовсім слушно! Бо Капітула се інституція зложена з вищих священників — вже знає свої права, обовязки, церковні закони — вона знає дорогу, на якій проти евентуальних наступів оборонитися. Щож тепер скаже на свій виступ в її обороні шановний Автор?

Коли вкінці ходить про капітульного вікарія о. Волошинського, то забув автор, які то жалі підносили й нарікали на него в часі, коли управляв епархією — «оборонці Церкви». Але нині вони се забули — а боронять того, на котрого самі нападали, бо се потрібне в боротьбі проти Єпископа. Знова спитаю: де етика?

Ось усі закиди проф. Гамчикевича — усі «злі» вчинки Єпископа усі «акти єпископської самоволі».

Тому й справедливо орекла св. Конгрегація по належній і зрілій розвазі — що тут ходить о вчинки Єпископа слухні і поправні, які зле толкується, або навіть перекручується, що Єпископови «вміняється в вину це, що противно не було нічим иншим, як тільки сповненням Його пастирського обов'язку і вислідом Його світлої ревности». (Письмо Св. Конгрегації стор. 47.).

IV. ГЛАВА

Пригляньмося тепер ще й послідньому єпископському розпорядкови в справі святкування ювілею Івана Франка.

Ким був І. Франко — для нас як нації — се знає кожний!

І. Франко — се був велит ума й велит праці. Тому то й усі признаємо Франкови великі заслуги на полі української літератури, признаємо, що се оден з найбільших новочасних наших письменників, хилимо чоло перед його «гігантич-

ним трудом», любуємося багатьома його творами. Але при тім усім памятаємо, що Франко був свідомим атеїстом, що він той свій атеїстичний світогляд зазначив у багатьох своїх творах, що він як атеїст виступав вороже проти християнської Церкви й її науки. Якжеж отже може Церква уладжувати маніфестаційні поминальні Богослуження за Франка, яких жадає п. радник Гамчикевич?

Як провину, вмінюєте Єпископови факт заказу таких маніфестаційних Богослужень. А я скажу одно: якби Франко встав із гробу — він сам на Богослуження не згодивсяб. Це колідувалоб чейже з його «хрустальним» характером. Він виступав ворожо проти Церкви, котрої не узнавав, якуж отже вартість можуть мати для нього її Богослуження? Франко бувби їх собі напевно не бажав! А яким правом противники можуть викривляти ту просту лінію — якою ішов цей «народний Геній»? Яким правом домагаються церковних Богослужень за Франка, коли він їх навіть на смертній постелі не бажав — а що гірше заборонював! Пошануймо послідну волю Помершого, бо чейжеж Франко собі на се заслужив, щоб його послідну волю сповнити і її не викривлювати. Він все був чесний зі собою! Не зводім отже цеї прості дороги його духа й не фарисействуймо гідко цею ніби «побожністю»! А кричати, що перемиський Владика «робить» Франка ворогом Церкви і релігії — се значить або не знати Франка, або вдавати наївного!

Якжеж має тепер Церква відноситися до того

рода геніїв, що І. Франко? — Очевидно з великою пошаною, як до »народніх геніїв«. Але не може поширювати їх культу. Покористуймося примірами: Такими великими геніями, як Франко, були між іншими Лютер, Вольтер, Ренан, Дрепер, Драгоманів. Написали много творів, а кождий з них написав не одно таке, що Церква моглаб апробувати. (Писав такі твори Франко, й тут шановний автор має рацію). Але се були найбільші вороги християнської Церкви. Чи супроти того моглоб німецьке католицьке Духовенство поширювати серед своєї суспільности культ Лютра, французьке Духовенство культ Вольтера, американське Дрепера?

Чи ж можна жадати від українського Духовенства й Єпископа поширювання культу Франка? До чогоб се довело в конклюдії?

Драгоманівці далеко висше ставлять Драгоманова, як Франка, й першому приписують далеко більші заслуги, як другому — ставлять Драгоманова мало що не висше самого Шевченка. Чи отже має наше Духовенство поширювати також культ Драгоманова? Чи не осмішують себе противники?

А впрочім, що подумалаб собі про се укр. молодь, якби побачила, що Церква поширює культ Франка та править за нього маніфестаційні — поминальні Богослуження. Вонаб у таким поступованню Церкви виділа — знаючи, що Франко був атеїстом — викривлювання простої лінії, по котрій іде Церква. Вонаб виділа тут натягання Христової Науки відповідно до потреби хвилі. Чи ж не видалосяб їй смішним це, якби так Церква —

приневолена перемиськими громадянами — правила такі маніфестаційні Богослуження за народнього Генія, котрого всі поважаємо — та який був будь-що-будь атеїстом. Це кривилоб характер молоді — викорінилоб з її сердець усяку пошану для Церкви.

А який бувби тоді авторитет Церкви?

Не вільно нам однак витягати з того за далеких консеквенцій. За Франка молитися нам вільно. Не лише вільно, але маємо обов'язок пам'ятати про душу сего вождя »що печать свого духа поставив на сучасному поколінню«. І ми молимося за него горячо у наших серцях. Ми благаємо Всевишнього, щоби простив йому всякі прогрішення вольная й невольная.

Це робить також радо з нами й українська католицька Церква. Вона горячо благає Господа, щоби помилював душу найвірнішого сина свого народу — що так полюбив Україну, що й душу за неї віддав! Але більше вона зробити не в силі. Поширювати культу Франка не може — маніфестаційних Богослужень за нього правити не може. Франко собі сего сам не бажав — а Церкві силувати нікого не вільно, — бо Господь дав чоловікови вільну і непримушену волю...

Церква може вчити і приказувати — але силувати їй нікого не вільно... Не силуймо й ми Світлого Духа Франка й не зневажуймо Його послідної Волі!

V. ГЛАВА

Перейдім до обговорення послідного виступу противників, до справи висланої ними до Апо-

стольського престолу скарги проти Преосв. Єпископа Коциловського, яка містить в собі »двадцять вісім« закидів проти Нього. Хто є її автором?

Проф. Роман Гамчикевич у своїй брошурі каже про цю »скаргу« так: (ст. 4) »Загал впрочім і не знав, що така скарга зістала (!) внесена«. І це велика правда!! Не лише загал, але майже ніхто поза підписаними на скарзі одиницями, — нічого про жалобу не знав.

А хто ж її підписував? В першій мірі звісні уже нам »оборонці Церкви« »католики з вищою освітою«, що літами цілими безкарно киринають у Перемишлі й понижують Духовенство. Але які вони католики, це ми вже знаємо! Такі самі, як ті два чи три професори, що з ними підписали жалобу, а котрі — скажу щиро бо *amicus Plato, sed magis amica veritas* — або цілковиті атеїсти, або що так скажу »колишні католики«. »Колишні« назву їх тому, бо вони »вдавали католиків« уже давніше — через якийсь час, — коли потребували протекції. Крім них підписали жалобу (в латинській мові зредаговану) католики »з вищою освітою«, що мабуть і по українськи »тяжко читають«. Але на що їм було розуміти жалобу. Їм толкувалося, що це письмо до Кураторії — жалоба проти целібату — і т. і. А вони »з патріотизму« підписували. Бож чи латинську жалобу міг зрозуміти такий католик з вищою освітою: (а так авторів жалоби у брошурі називає, не знаю з яких причин, проф. Гамчикевич стор. 1, 2) як слюсар Х., книговедець Б., купці Б. і П. кількох соціалістів,

комуністів і інших католиків, котрих противники впрочім ліпше знають!

А як зібрали й терором вимусили противники й ті нечисленні підписи на заяві, про те свідчить ось який факт: коли я спитав у приявности багатьох свідків одного з немногих поважних людей, що підписали заяву, проф. сеніора І. Ман., який є зміст закидів проти Епископа й жалоби, цей професор відповів: »Не знаю. Відозва мала 12 сторін, писаних по латині, я їх не читав«. Здивований спитав я — чому ж Ви підписали жалобу. Чейжеж можуть Вас обжалувати за клевету!... А він на се: »Я мусів — я бо-явся, щоби з мене хруня не зробили«. Ось що варта ті підписи!!

А даліше підчеркає професор число закидів »28« при чім огортає його жах, що тих закидів аж така велика скількість. Але пригляньмося їм точнійше.

Ось ті закиди: Чому Епископ іменував каноніком о. Г.? Чому професором теології іменував о. П.? А я на се питаю: Чи наші Епископи обовязані чекати в тих справах на *placetum regium* противників? Якжеж вони злобно-наївні!

Ось і все! Ми наблизилися до мети, пізнали правду »католиків з вищою освітою« — закиди! Мое завдання скінчене! — Більше в тій справі на будуче писати й не думаю, бо є много, много важніших ділянок, що лежать відлогом!!

Але при кінці позволю собі запитати противників, чи їх »виступи« богато добра принесли кат.

Церкві й україн. народові? Чи не ліпше булоб тих 26 сторін спрямованих проти власного Епископа присвятити справам »Рідної Школи«? і »Просвіти«? На мою думку така деструктивна робота не доведе до нічого! Це розкладаюча течія, що виходячи від них з Перемишля вдирається до сільських хат, відбирає віру найменшим із братів наших, копле пропасть між духовенством і світськими, не дає змоги згуртуватися всім у єдності для праці на добро України. Але судити нікого не хочу. Хай хосен своїх виступів для народньої справи оцінять вони самі!! Давби лише Господь, щоб моє письмо було послідньою картиною їх сумної діяльності.

З одним зазивом однак ще при кінці звернуся до тих із противників, що ще хоч крихітку чести зберігли. Хай не підшиваються у своїх виступах під фірму »католиків« ітд.! Коли виступають — хай виступають чесно й отверто — не стидаючись власних комуністичних, чи атеїстичних поглядів. А в першій мірі хай не говорять за нарід. Бо наш нарід нікому не давав мандату так промовляти його іменем, як се роблять вони, та виставляти його на ганьбу й позорище світа!

Перемишль, 15. листопада 1927.

Zatwierdzenie reklam depes zoprow
14/12 927

Kapitał. Księga

POTWIERDZENIE DLA WPŁACAJĄCEGO.

Dnia *14/12 927.*

przyjęto wpłatę Zł. *2* gr. *80*

słownie
złotych

dwie 80/100

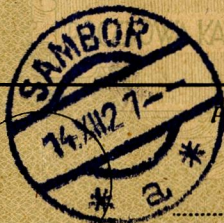
na konto czekowe w Pocz-
towej Kasie Oszczędności

Nr. 405 867

Właściciel konta:

„NOWA ZORJA” Czasopys

LWÓW

Podpis urzędnika pocztowego:

Stempel dzienny
pocztowy

3180

ІВАН КУХТА

ДЕ ПРАВДА?

Львів 1927.